

حیوانات خانگی

مارمولک‌ها؛ تاریخچه، تنوع نژادی، تغذیه و رفتار آن‌ها

| Lizards; History, Breed Diversity, Nutrition, and Their Behavior |

مهدیه یزدانی‌زاد^{۱*}، محسن کلهر^۱ و فاطمه احمدی^۱

^۱ دانشجوی کارشناسی گروه مهندسی علوم دامی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، کرج، البرز، ایران

معرفی کلی مارمولک‌ها

مارمولک‌ها که زیرمجموعه‌ای از خانواده سوسمارها هستند، گروه متنوعی از خزندگان را تشکیل می‌دهند که در سائیزها و رنگ‌های گوناگون در سراسر جهان پراکنده شده‌اند. بیشتر گونه‌های مارمولک در مناطق گرمسیری و نیمه‌گرمسیری کره زمین یافت می‌شوند و به دلیل تنوع زیستی بالای خود، نقش مهمی در اکوسیستم‌ها ایفا می‌کنند. خزندگان به طور کلی مهره‌دارانی خون سرد، دارای پوست پوسته‌ای و قابلیت تخم‌گذاری هستند. اگرچه بسیاری از نیاکان خزندگان مانند دایناسورها منقرض شده‌اند، گونه‌های فعلی همچنان در زیستگاه‌های گوناگون جهان دیده می‌شوند.

*نویسنده مسئول: yazdanimahdie096@gmail.com

دبیر تخصصی: دکتر طویی ندی

بخش: فیزیولوژی دام و طیور

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۵ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۱۲/۲۴

فرنس‌دهی: یزدانی‌زاد، م.، کلهر، م.، احمدی، ف. مارمولک‌ها؛ تاریخچه، تنوع نژادی، تغذیه و رفتار آن‌ها. علمی-ترویجی (حرفه‌ای) دامستیک، ۱۴۰۳؛ ۲۴(۴): ۵۶-۵۹.

AnimSSAUT

تصویر ۲- ایگواناهای دریایی (Marine Iguanas)

مارمولک باسیلیسک سبز (Green Basilisk)

باسیلیسک سبز که به نام‌های ریحان سبز یا مارمولک مسیح نیز شناخته می‌شود، توانایی شگفت‌انگیز دویدن روی سطح آب را دارد. این گونه متعلق به خانواده ایگوانا و ساکن جنگل‌های بارانی آمریکای مرکزی است. باسیلیسک‌ها تقریباً ۶۱ سانتی‌متر طول دارند و رژیم غذایی متنوعی شامل گیاهان، حشرات و مهره‌داران کوچک دارند.

تصویر ۳- مارمولک باسیلیسک سبز (Green Basilisk)

آنول (Anole)

آنول‌ها بیش از ۲۵۰ گونه دارند و به طور عمده در مناطق گرمسیری قاره آمریکا و هند غربی زندگی می‌کنند. ساختار انگشتان چسبنده و توانایی تغییر رنگ از ویژگی‌های بارز آن‌ها است. نرها کیسه‌های رنگارنگ گلو دارند که در نمایش‌های جفت‌گیری و علامت‌گذاری قلمرو کاربرد دارند.

تصویر ۴- مارمولک آنول (Anole)

اهمیت و وضعیت نگهداری خزندگان به‌ویژه مارمولک‌ها در محیط‌های خانگی

در دو دهه اخیر، نگهداری خزندگان و به‌ویژه مارمولک‌ها به عنوان حیوانات خانگی در کشورهای مختلف از جمله انگلستان محبوبیت یافته است. با این وجود، این روند با چالش‌هایی همراه است، زیرا مراقبت و نگهداری صحیح از این موجودات نیازمند دانش تخصصی در زمینه محیط زیست، تغذیه و شرایط زیستی آن‌ها است. عدم آگاهی و نگهداری غیر اصولی از مارمولک‌ها می‌تواند منجر به بیماری، استرس و کاهش طول عمر آن‌ها شود.

تنوع گونه‌های مارمولک

مارمولک گکو (Gecko)

مارمولک‌های گکو به دلیل اندازه کوچک، رنگ‌های متنوع و الگوی چسبنده بسیار محبوب و شناخته شده هستند. این گونه‌ها در مناطق گرمسیری آفریقا، ماداگاسکار و برخی جزایر یافت می‌شوند. توانایی تغییر رنگ در پاسخ به نور و دما و همچنین داشتن لاملا در انگشتان، به آن‌ها امکان حرکت بر سطوح عمودی را می‌دهد. گکوها به طور عمده دارای طول بدن ۳/۵ تا ۷ سانتی‌متر و وزن حدود ۴ تا ۵ گرم هستند و به دلیل تغذیه از حشرات زنده جزء گونه‌های گوشت‌خوار کوچک محسوب می‌شوند.

تصویر ۱- مارمولک گکو (Gecko)

ایگواناهای دریایی (Marine Iguanas)

این مارمولک‌ها که تنها گونه شناگر میان همه مارمولک‌ها هستند، منحصر به جزایر گالاپاگوس می‌باشند. آن‌ها به گونه‌ای منحصر به فرد به سبک زندگی لانه‌گزینی در جزایر سازگار شده‌اند و در بیشتر موارد از جلبک‌های دریایی تغذیه می‌کنند. سیستم دفع نمک ویژه در آن‌ها باعث می‌شود که بتوانند آب شور را متعادل کنند و از کم‌آبی جلوگیری نمایند. کاهش منابع غذایی در پی رویدادهای اقلیمی مانند ال نینو، موجب کاهش حجم بدن آن‌ها تا ۲۰ درصد می‌شود که به نوعی استراتژی سازگاری با کمبود مواد غذایی است.

تصویر ۷- اژدهای کومودو (Komodo Dragon)

نیازهای نگهداری مارمولک‌ها

شرایط محیطی

هرگونه مارمولک نیازمند محیطی متناسب با زیستگاه طبیعی خود است. این محیط شامل دمای مناسب، رطوبت کنترل شده و نور کافی از اشعه UVB برای جذب ویتامین D3 می‌شود. استفاده از چراغ‌های UV و تأمین منابع گرمایی مانند لامپ‌های حرارتی ضروری است.

تغذیه مارمولک‌ها: تنوع رژیم غذایی و نیازهای غذایی

تغذیه مارمولک‌ها نقش کلیدی در حفظ سلامت و بقای آن‌ها دارد و بسته به نوع گونه، می‌تواند از رژیم‌های گیاه‌خواری تا شکارگری متغیر باشد.

- مارمولک‌های کوچک و گوشت‌خوار به طور عمده از حشرات، کرم‌ها، جیرجیرک‌ها و گاهی پرندگان کوچک و موش‌ها تغذیه می‌کنند. انتخاب حشرات مناسب و دوری از حشرات سمی برای این گونه‌ها حائز اهمیت است.
- مارمولک‌های گیاه‌خوار مانند ایگواناها، رژیم غذایی متشکل از میوه‌های نرم بدون هسته (مانند توت فرنگی و گلابی) و سبزیجات تازه را ترجیح می‌دهند.
- مارمولک‌های همه‌چیزخوار ترکیبی از گیاه و گوشت را مصرف می‌کنند تا به نیازهای تغذیه‌ای خود پاسخ دهند.

برای مارمولک‌های خانگی، تأمین مکمل‌های غذایی مانند ویتامین D3، کلسیم و مولتی ویتامین‌ها ضروری است، چرا که کمبود این مواد می‌تواند منجر به بیماری‌ها و کاهش طول عمر شود. همچنین نور خورشید یا منابع نوری UVB باید برای هضم غذا و سنتز ویتامین D فراهم گردد.

مارمولک دراگو (Draco Lizard)

مارمولک‌های دراگو که به اژدهای پرنده معروف هستند، قادر هستند با استفاده از چین‌های پوستی کنار دنده‌های بدنشان، پروازهای کوتاه در میان درختان جنگل‌های جنوب شرقی آسیا داشته باشند. این توانایی جابه‌جایی سریع، به آن‌ها در فرار از شکارچیان و یافتن غذا کمک فراوانی می‌کند.

تصویر ۵- مارمولک دراگو (Draco Lizard)

آگاما (Agama)

گونه‌های آگاما در مناطق خشک و سنگلاخی آفریقا، جنوب شرقی اروپا و هند زندگی می‌کنند. این مارمولک‌ها نسبتاً کوچک هستند، اما در فصل جفت‌گیری نرها تغییر رنگ چشمگیری دارند و ممکن است چندین بار در سال تخم‌گذاری کنند.

تصویر ۶- مارمولک آگاما (Agama)

اژدهای کومودو (Komodo Dragon)

بزرگ‌ترین مارمولک حال حاضر جهان، اژدهای کومودو، بومی چند جزیره خاص در اندونزی است. این گونه شکارچی قهاری است که به طور عمده از لاشه تغذیه می‌کند، ولی شکار فعال بُز، خوک وحشی، آهو و حتی اژدهایان جوان‌تر نیز دارد. بزاق آلوده به باکتری و سیستم کمین پیشرفته، نقش مهمی در موفقیت شکار این گونه ایفا می‌کند.

مکمل‌ها و مراقبت‌های تخصصی

برای جلوگیری از کمبود مواد مغذی و بیماری‌های ناشی از سوء تغذیه، استفاده از مکمل‌های ویتامین D3، کلسیم و مولتی ویتامین‌ها توصیه می‌شود. این مکمل‌ها معمولاً به صورت پودر بوده و همراه با غذا یا در آب مصرف می‌شوند. کیفیت غذا و مکمل‌ها باید توسط دامپزشک تأیید شود.

رفتارهای مارمولک‌ها: زیستگاه، شیوه تغذیه و تعاملات اجتماعی

مارمولک‌ها رفتارهای پیچیده و متنوعی دارند که به بقای آن‌ها کمک قابل توجهی می‌کند. بیشتر آن‌ها به دلیل خونسرد بودن، به تنظیم دمای بدن از طریق قرار گرفتن زیر آفتاب و سایه متکی هستند. برخی گونه‌ها مانند ایگوانای دریایی برای تنظیم تعادل نمک بدن خود غدد خاصی دارند. در رابطه با تغذیه، رفتارها از گونه‌ای به گونه دیگر بسیار متفاوت است و می‌تواند شامل گیاه‌خواری، شکار حشرات یا حتی شکار فعال پستانداران کوچک و سایر خزندگان باشد.

نمونه‌هایی از رفتارهای کلیدی:

- استفاده از لاملا در انگشتان گکوها برای چسبیدن و حرکت سریع روی سطوح.
- استفاده از کیسه گلو در آنول‌ها برای علامت‌گذاری قلمرو و جذب جفت.
- توانایی پرواز در مارمولک‌های دراکو برای فرار از شکارچی و جابجایی سریع.
- استراتژی‌های شکار و کمین در اژدهای کومودو با استفاده از بزاق آلوده به باکتری.

نگهداری مارمولک‌ها در محیط‌های خانگی

نگهداری موفق مارمولک‌ها در محیط مصنوعی نیازمند شناخت دقیق زیستگاه طبیعی، نیازهای تغذیه‌ای، شرایط دمایی و نوری است. برای مثال:

- فراهم آوردن محیطی با دمای کنترل شده و رطوبت مناسب برای جلوگیری از استرس و بیماری
- تأمین نور UVB برای فعال شدن متابولیسم کلسیم و جلوگیری از بیماری‌های استخوانی
- تهیه رژیم غذایی دقیق و مکمل‌های غذایی مطابق با نوع گونه برای حفظ سلامت عمومی مارمولک
- طراحی فضای مناسب برای پرورش، استراحت و تخم‌گذاری

رفتارهای تولیدمثلی مارمولک‌ها و رشد نوزادان

بیشتر مارمولک‌ها در سنین ۱۲ تا ۱۶ ماهگی به بلوغ می‌رسند و توانایی تولیدمثل دارند. تخم‌گذاری معمولاً براساس نوع گونه و شرایط محیطی متفاوت است و شامل چندین کلاچ در سال می‌شود. نوزادان مارمولک‌ها از ابتدای تولد قادر به مصرف غذاهای معمولی هستند، اما نیازمند مراقبت ویژه در رابطه با رطوبت و دما هستند که رشد سالم آن‌ها را تضمین می‌کند.

نتیجه‌گیری کلی

مارمولک‌ها گونه‌ای متنوع از خزندگان با زیستگاه‌ها، ویژگی‌ها و نیازهای گوناگون هستند. نگهداری موفق و سالم این موجودات نیازمند شناخت دقیق نوع گونه، محیط زیست طبیعی و تغذیه مناسب آن‌ها است. فراهم کردن شرایط محیطی شامل گرما، رطوبت، نور و تغذیه متعادل به همراه مراقبت‌های بهداشتی منظم، از عوامل اصلی در حفظ سلامت و افزایش عمر این خزندگان خانگی به شمار می‌رود. همچنین کسب دانش تخصصی و مشورت با دامپزشکان و کارشناسان حوزه خزندگان، برای افرادی که تصمیم نگهداری این موجودات را دارند، کاملاً ضروری است تا از بروز مشکلات و آسیب‌های احتمالی جلوگیری شود.

Publisher Note

Animal Science Students Scientific Association, Campus of Agriculture and Natural Resources at the University of Tehran

Submit Your Manuscript:

https://domesticjsj.ut.ac.ir/contacts?_action=loginForm